

Austatud lugeja!

Te hoiate käes kohaliku omavalitsuse erinumbrit. Selles lahatakse erinevaid ja väga olulisi munitsipaalõiguse ja -korralduse teemasid. Aitäh kõigile, kes nõu ja jõuga aitavad sinise numbri ilmumisele kaasa. Asjasse pühendunud teavad – aega läks; kõik võivad veenduda – asja sai.

Me kõik elame mitte ainult planeedil Maa, vaid ka mõnes maailmajaos, riigis, linnas või vallas, linnaosas või külas, tänaval või talus. See asjaolu loob erineva üldistusastmega ühtekuuluvustunde. Mida väiksemast üksusest me räägime, seda tugevam taoline tunne enamasti on. See koht pole kaugeltki ainult teenuste tarbimise koht, see on osa inimese identiteedist.

Ise olen pärit tüüpilisest Lõuna-Eesti külast, kus kasvanud lapsele jääb Lydia Koidula „külatänav“ arusaamatuks ning kus võõras ei võinud aru saada, kust üks asum lõppes ja teine algas. Külas oli kool, oli pood, olid töökohad, oli tihe bussiühendus nii ühismajandi keskselga, külanõukoguga, rajoonikeskusega kui ka sellise imepärase suurlinnaga nagu Tartu. Ehk siis: külas mitte ainult ei elatud, vaid ka küla ise elas. Täna on selles külas üksikud töökohad ning uute nähtustena külakeskus, raamatukogu ja lasteaed (viimane on fenomen, millest ma maal aru ei saa). Täiskasvanuks saades kirjutasin end lapsepõlvkodusse uuesti sisse selleks, et ettenähtud osa minu tulumaksust laekuks kohta, millega end kõige rohkem seotuna tundsin. Hiljuti tegin seda uuesti, hääletasin jalgadega, nagu kirjutab Sulev Liivik. Olin üks neist, kelle jaoks Tartu linnavõimu valik aukodanike nimetamisel oli vastuvõetamatu. Aga endist valda enam pole. Selle asemel on kunagisest maakonnakeskusest saanud vallakeskus. Üks osa minu identiteedist on vahelt ära lõigatud, kadunud nagu paljudel teistelgi eestimaalastel. See on põhjus, miks peame mõtlema, rääkima ja kirjutama omavalitsusest. Sest pärast 2017. aasta haldusreformi on see küll valitsus, aga mõiste „kohalik“ üldistusastet on sageli selliselt tõstetud, et omast on nii mõnelgi juhul saanud võõras.

Miks nii läks? Siinse numbri artikleid lugedes taban end mõttelt, et põhjuseks on taas kord selline sõna nagu „teenus“. Inimestele on ette nähtud rida avalikke teenuseid, neid peab pakkuma kodule lähedal ja üle riigi ühtlase kvaliteediga. Millised need teenused on, otsustab enamasti riik, aga täitjaks määrab kas otse või kaude omavalitsused – lähemuse põhimõte. Väikesed vallad ei suuda seda kõike teha? Teeme suuremaks! Minu enda näite puhul tähendab lahendus seda, et selle asemel, et osutada riigi poolt ette kirjutatud teenuseid riigi enda poolt, tehti maavalitsusest omavalitsus ja jätkati teenuste osutamist selle kaudu. Seejuures kirjutab riik omavalitsusele sageli detailselt ette, kuidas vastava teenuse osutamine käima peab. Mugav? Riigi seisukohalt vaadatuna veel enam – geniaalne. Omavalitsused sulgevad koole? Vaata kus masuurikad, nahutame Toompealt. Selle jätame targu ütlemata, et mida ja kuidas õpetada, millist kaadrit selleks omada, kuidas kooli pidada, selle kirjutab riik ette vaat et 100%-liselt. Rahaeraldise protsent on aga väiksem.

Kui annad ülesande, pead vähemalt andma kõik selle täitmiseks vajalikud vahendid. Kui sa kõiki vahendeid ei anna, siis pead andma tegutseja käed vähemalt niipalju vabaks, et see saaks ots otsaga kokku tulla. Riigikohus on selle aasta 8. veebruaril lahkelt kutsunud, et kui riik finantseerimist omavalitsustele ei taga, tulge meitele ehk kohtusse. Merike Alep ja Toomas Sepp ütlevad aga midagi väga olulist välja: õigusriigis peavad asjad käima õiguspäraselt ka ilma kohtuta.

Meil on suur töö ees: uued omavalitsused tuleb muuta omaks, seda nii kodanike kui ka omavalitsejate jaoks. Siinse numbri artiklid näitavad, et selle üle mõeldakse ja selles suunas tegutsetakse. Omaksvõtt ei ole kaugeltki ainult omavalitsuse küsimus, see on ka riigikorralduslik küsimus. Laulus öeldakse: „Kuni su küla veel elab, elad sina ka.“ Seega ei vaja küla niivõrd riiki, kui võrd riik küla – inimesi, keda koduuksest kuni Pika Hermani tornini seob identiteedi pikk ja tugev kett. Kodanik ja riik on paratamatult üksteisest liiga kaugel, et vaid kahepeale moodustada toimivat ahelat.

Katrin Prükk